

gained importance. However these factors are also geographical problems. Accordingly military geography has to undertake the research of these factors. In this way the fundamental question becomes: How the given country, society are related to each other? Thus nowadays the field of research of military geography became considerable wider. In this way we can speak about the general theory of military geography, about the military knowledge of a country and about applied military geography (the knowledge of the theatre of war).

The general theory of military geography determines the position and the function of military geography in the system of the sciences, it examines the principles of its development, it discloses the relationship between the physical, economical, social geographical factors and the armed struggle or war, which threaten the territory and security. The military knowledge of a country provides the complex geographical assessment of the groups of countries, considering first of all, threats to the investigated country (or group of countries), – due to geographical circumstances – and what military possibilities it possesses. Applied military geography, utilizing the results of the general theory of military geography and the knowledge of a country, provides military geographical descriptions and assessments for the political and military agencies.

Modern Hungarian military geography has three main characteristics: it utilizes the of disciplines, it appreciates from its own point of view and it is impartial. The military geography uses a special index system. The valuation of this system, its transformation in accordance with the new circumstances requires long-term research. Nowadays we employ the following factors as indices: geographical position, the characters and dimensions of the territory, border conditions, the conditions of the population geography, the socio-political conditions, the conditions of administration and settlement geography, economic conditions, traffic conditions, climatic conditions, terrain and ground conditions, natural vegetation and hydrography. Hungarian military geography today is part of both geography and military science, and serves as a scientific basis for working out the national strategy. Let us hope, that regularly we can give an account of this important activity, which controls the future of the whole country.

Translated by F. SIPOS

Frisnyák Sándor (szerk.): Tállya. Tállya község önkormányzatának kiadv., 1994. 351 old.

A könyv önkormányzati megrendelésre készült el, jelezve a változó világban helyüket kereső testületek szerepvállalását az egészséges lokálpatriotizmus kialakításában. Erről is szól PEKÓ József polgármester a mű előszavában, kiemelve a munka önismeret-gazdagító jelentőségét, mely a táj- és településszeretet erősítésével olyan erőforrássá válhat, amelyre a község polgárai bizton építhetnek. A kötet a nagyközönségnek is íródott, ezért igyekszik közérthető formában tárgyalni a tudományos kutatások eredményeit. A kiadvány geográfus szerkesztője bizonyítja a földrajz integráló szerepét a diszciplínák között, hiszen a fejezetek frói különböző tudományterületek képviselői. Az előforduló átfedések nem zavaróak, más-más tudományág szemüvegén át láttatva a dolgokat, a teljesebb megértést segítik elő. Sajnos, hiányzik a könyvből az utcanevekkel ellátott településtérkép. Több alkalommal történik hivatkozás ugyanis az utcákra, de térkép híján az olvasó a fantáziájára kell, hogy hagyatkozzék.

Az első fejezet (BOROS László) Tállya természetföldrajzi viszonyait mutatja be. Tudományunk algoritmusai szerint a település fekvésének leírásával kezd a szerző. E rész hiányosságának tartom a térképi szemléltetés elmaradását. A térség geológiai felépítésének, fejlődéstörténetének ismertetése szakirodalmi feldolgozáson alapszik. Megbontva a logikai sorrendet a harmadidőszaki vulkáni tevékenység leírása indítja ezt az egységet. Ugyanakkor sokszor történik hivatkozás pl. a területen levő vízre, ill. sekély tengerre, de ennek eredetére nincs utalás. Itt lehetett volna adni egy általánosabb ismeretanyagot a földtörténeti korok területre jellemző rövid leírásával. Mivel a szerző a továbbiakban sem ragaszkodik a fent említett tárgyalásmóddhoz, ebben a részben nehezen áttekinthető a mondanivalója. A jelenkori felszínfejlődés ismertetése során kiválóan illeszti saját kutatásait a fejezetbe. Feleslegesnek tartom viszont a táblázatokban szereplő adatok szövegben való részletes leírását. E helyett az elemzésre lehetett volna nagyobb figyelmet fordítani. Igen tanulságosan jelenik meg ebben a fejezetben annak vizsgálata, hogy milyen módon hatott az emberi tevékenység a felszín alakulására. Az éghajlat leírása során – bizonyára figyelmetlenségből – a sugárzási viszonyok kategóriájába került az összes éghajlati elem. Talán a közérthetőségre való törekvés szülte a bántóan egyszerűsített megfogalmazásokat, pl. egy alcímben: Csapadék- és hóviszonyok. A szerző ugyanakkor a csapadék eloszlásában

csak két hatást vél felfedezni. Sajnos, (nem hivatalos) hőmérsékleti adatsor Tállyán csak 11 éve áll rendelkezésre, de a fejezet írója felhasználja a környező meteorológiai állomások mérési eredményeit, így átfogó képet kapunk a terület éghajlati viszonyairól. (Talán csak az éghajlat mezőgazdasági művelésre gyakorolt hatásának mélyebb vizsgálatát lehetne még számonkérni a szerzőtől.) A vízrajz tárgyalásakor részletesen szól a felszíni vízviszonyokról. A természetes növénytakaró és az állatvilág bemutatása után a község életében igen jelentős szerepet játszó talajadottságok jellemzése a kötetben csak vázlatosan jelenik meg. (Nem foglalkozik kellő súllyal pl. a szőlőművelés számára fontos tényezőkkel). Figyelemreméltó a fejezet 7. egysége, amely a környezetvédelemről szól, röviden. Egészen nagy erénye a fejezetnek, hogy nemcsak a település, hanem tágabb környezetének természetföldrajzi jellemzőit is megismerheti az olvasó.

A második fejezet (BARTUSNÉ HELLEBRANDT Magdolna) címe: Tállya története a régészeti leletek megvilágításában. Az írás zöme a településen, ill. környékén talált archeológiai jelentőséggel bíró tárgyak katalógizálása, részletes ismertetése. Sajnos, az egykor itt élt emberek kultúrájára, életmódjára kevés utalást találunk. A középkori eseményeiről a fennmaradt emlékek tükrében kapunk rövid áttekintést. Megismerve e gazdag régészeti anyagot, következtethetünk a terület hajdani jelentőségére, gazdagságára.

A harmadik fejezet is Tállya történetével foglalkozik (TAKÁCS Péter), de egészen más szemszögből és stílusban mint az előző. A szépirodalmi magasságokba emelkedő bevezető után a szerző a helység középkori történetével ismerteti meg olvasóit, kiemelve, hogy a település virágzásának kezdete erre az időszakra tehető. Kiváló fekvése és a vallon betelepülés nagyban elősegítette fejlődését. A kezdeteknél azonban a várnak és népének léte jelentette az első lépést a felemelkedés felé. A mezőváros fénykorát a 16–17. sz.-ban élte. Az Európában kibontakozó árforradalom és a Szerémség török kézre kerülésének hatására – egyéb történelmi folyamatok mellett – felvirágozott a borkultúra Hegyalján. Az ehhez kapcsolódó társadalmi-gazdasági folyamatokról olvashatunk a továbbiakban igen részletesen, a szerző briliáns, olykor ironikus, humoros stílusát élvezve. Nem túl fényes a település 18–19. sz.-i története. Sorozatos katasztrófák sújtották, lakói sűrűn cserélődtek. Kiemelten foglalkozik a fejezet írója az 1848–1849-es állapotokkal, ill. a polgári korszak hozadékaiival. Ekkor következett be a település és Hegyalja egyik legnagyobb kataklizmája, a filoxeravész, amely az itt élők létalapját roppantotta meg. A tállyaiak értelemmel és szorgalommal ezt a csapást is átvészelték, de a hegyaljai bor pozícióromlását máig nem sikerült megállítani.

A Tállya műemlékeivel foglalkozó negyedik fejezet (KAVECSÁNSZKI Gyula) útikönyvszerűen tárja elénk a község ékességeit. A műemlékek részletes ismertetése során a hajdani vezető réteg életmódjába is bepillanthatunk, így az olvasó a történelmi adatok segítségével újabb ismeretekkel gazdagodhat.

Az ötödik és hatodik fejezet (BENCsik János) etnográfiai jellemzést ad a településről. A szerző először a századforduló idejének társadalmát mutatja be a lélekszám, vallási megoszlás, az anyakönyvezés, házassági szokások, foglalkozások görcső alá vételével, és összehasonlítva ezeket a Hegyalja többi településével. A hatodik fejezet már csak Tállyával foglalkozik, általános néprajzi elemzést adva. Érdekessége e résznek a keresztnevadási szokások vizsgálata. Hiányzik azonban a szőlőműveléssel kapcsolatos szakmák, szokások részletesebb leírása, elemzése.

A hetedik fejezet (FRISNYÁK Sándor) Tállya népesség- és településföldrajzáról szól. Az ábrákkal és táblázatokkal gazdagon illusztrált munka kiválóan alkalmaz minden adatot, forrást, ami e témában fellelhető. Az összes adatsort logikusan, közérthetően magyarázza. A fejezet történeti földrajzi elemei az előző egységek összeggésként hatnak.

A helység gazdasági életét bemutató nyolcadik rész (BOROS László, DOBÁNY Zoltán, HORVÁTH Károly) a mezőgazdaság leírásával indul, jól illeszkedik a gazdag forrásanyagot a történeti áttekintésbe. A szemléltetőanyag az előző fejezethez hasonlóan gazdag, és természetesen a szőlőművelést kitüntetetten vizsgálja. Itt a történeti fejezeteknél alaposabb ismereteket szerezhetünk a szőlőtermesztés gazdasági összefüggéseit illetően. A többi mezőgazdasági ágazat vázlatosan jelenik csak meg, különösen az erdőgazdálkodás dióhéjban való ismertetése tűnik kissé szűkmarkúnak. A mezőgazdasági üzemek, egyéni gazdaságok vizsgálata során, több mint három oldalon keresztül felsorolt szőlőingatlan-tulajdonosok neve forrásérték, ill. a tállyai költődésű olvasóknak érdekes lehet. A településen folyó ipari tevékenység a mezőgazdasághoz képest a leírás alapján elenyészőnek hat, bár a Kopasz-hegyen levő kőbánya az 1970-es évek végén az ország legnagyobb keménykőbányája volt. Furcsa, hogy a további gazdasági tevékenységek tárgyalása során az idegenforgalomról nem esik szó.

(A cikk folytatása a 100. oldalon.)

The latter method seems to be more favourable also in demonstrating global relations and territorial connections.

The usage of oblique cylindrical and conical projections started in the last century, mainly in HAMMER's works, but, because of its too complicated arithmetics it could not spread widely. The rotation of pseudo-projections was first applied in the Bartholomew Atlas. The present article shows some projections for special thematic maps by help of polar transformation. ;

The theory of the triple rotation was elaborated by T. WRAY in the seventies. In this way some spectacular maps were made, but the thematic cartography does not use its possibilities in the least. We demonstrate two themes using the triple rotation.

One application represents the presumable migration of the primitive men in Africa and Asia, with oblique SANSON-FLAMSTEED projection: the metapole is in 45° North latitude and 150° West longitude, and the value of the third rotation is -15° . The gross of the migration routes passes along the equidistant metaparallels and central meridian.

The other map shows the probable migration of one of the prehistoric horses (namely *Hipparion*) among the continents, with oblique BONNE projection: the metapole is to be found in 50° North and 30° West, the value of the third rotation is $+25^\circ$. The migration routes pass here also along the equidistant metaparallels.

The application of the polar transformation by computers helps effectively the making of the thematic maps.

Translated by the authors

(A cikk folytatása a 90. oldalról)

A zárófejezet (HANUSZ Árpád) az 1993-as teljes körű kérdőíves felmérésre épül. Az életmódvizsgálatok során részletes képet kapunk a lakásviszonyokról, a háztartások ellátottságáról, iskolázottsági és művelődési állapotokról, a településfejlesztési kívánalmakról, vállalkozásokról, munkahelyekről. A szerző nem elégszik meg a feldolgozott adatok publikálásával, esetenként magyarázza is azokat.

Mindenképpen hasznos és érdekes végigolvasni ezt az igényes kiviteltű, szemléltetőanyagokkal gazdagon illusztrált könyvet. Képet kapunk e hajdanvolt mezőváros felemelkedéséről és hanyatlásáról, mély ismereteket szerezhetünk ugyanakkor a mikrorégió társadalmi, gazdasági folyamatairól. A mű jól illeszkedik a régióban zajló kutatások közé, segítve e térséget identitáskeresésében. Ajánlom a földrajz, a történelem, a néprajz iránt érdeklődő nagyközönségnek és a szakmai rétegnek egyaránt.

WILHELM ZOLTÁN